

Profiel: Daniel Ellsberg

‘Onze kernwapens zijn niet defensief bedoeld’

De nucleaire dreigementen van Poetin zijn dwaas en immoreel. Maar het Westen dreigt er al veel langer mee, zegt Daniel Ellsberg. Volgens de klokkenluider van de Pentagon Papers zet het Westen zijn kernwapens al zeventig jaar actief in.

[Frank Mulder](#)

24 mei 2023 – verschenen in [nr. 21](#)

Daniel Ellsberg na zijn overgave aan de federale autoriteiten, Boston, 26 juni 1971

Die ene lentedag in 1961 zou het scharnierpunt van zijn leven worden. Daniel Ellsberg was nog niet bekend als klokkenluider van de Pentagon Papers in 1971, nog niet door Henry Kissinger aangemerkt als ‘gevaarlijkste man van Amerika’ en ook nog niet gevierd als held die het einde van de Vietnamoorlog in gang zette. Ellsberg was een ‘gewone’ consultant voor het Pentagon. Maar als specialist op het gebied van militaire besluitvorming had hij een vraag. Hij wilde weten hoever de generaals wilden gaan met kernwapens als de Russen niet zouden buigen voor Amerikaanse dreigingen. Uit hoofde van president John F.

Kennedy stelde hij een officiële vraag aan de legerleiding: hoeveel mensen gaan we doden als we ons nucleaire draaiboek uitvoeren? Het antwoord, bedoeld for the president's eyes only: driehonderd miljoen Russen, én Chinezen, plus driehonderd miljoen anderen, de indirecte doden niet meegerekend. Het leger had niet de logistieke capaciteit voor twee draaiboeken en beschouwde daarom China en de Sovjet-Unie voor het gemak als één vijand.

Ellsberg was diep geschokt over deze 'geïnstitutionaliseerde dwaasheid', schreef hij zes jaar geleden in zijn boek *The Doomsday Machine: Confessions of a Nuclear War Planner*. 'Dit was dieper kwaad dan welk ander project van de mens ook. Van die dag af had ik nog maar één doel in het leven: de uitvoering van dit plan voorkomen.' Toen hij echter eind jaren zestig als analist in Vietnam ontdekte dat de Amerikaanse regering al jarenlang loog over de oorlog daar, voelde hij zich gedwongen geheime documenten te lekken naar de pers. Deze Pentagon Papers luidden het begin in van de val van president Nixon en het einde van de Vietnamoorlog. Ellsberg ontliet ternauwernood een celstraf van 115 jaar. Toch, zegt hij nu, was dit allemaal 'klein bier' vergeleken met het kwaad dat hij ontdekte op de burelen waar de nucleaire strategie van de VS koud en rationeel werd uitgerekend.

Enkele dagen voor ons videogesprek heeft Ellsberg van de dokter te horen gekregen dat hij terminaal ziek is. Het is de vraag of hij de zomer gaat halen. Maar hij kijkt dankbaar terug op zijn leven. 'Ik ben 92 geworden. Ik mag van de dokter alles weer eten waar ik van genoot', zegt hij. Hij wil zijn laatste weken graag gebruiken om de wereld nog één keer zijn boodschap te vertellen, aan CNN, 60 Minutes en ook De Groene Amsterdammer.

Hij is scherp en weet alle cijfers en namen nog feilloos op tafel te leggen. Hij stuurt naderhand nog een paginalang betoog op, want hij wil zeker weten dat we het begrijpen: de dreigementen van Vladimir Poetin om kernwapens in te zetten in Oekraïne, zijn immoreel en dwaas. De Russische president zet het leven op de planeet op het spel voor politieke doelen. Maar dit is precies wat wijzelf ook doen, al zeven decennia lang. De wijdverbreide theorie van wederzijdse nucleaire

afschrikking, de theorie dat wij die wapens nodig hebben om Rusland te kunnen straffen voor een eventuele kernaanval, en dat ze dus vooral defensief bedoeld zijn, is een mythe.

In Amerika is Ellsberg vooral bekend om zijn rol in de Vietnamoorlog, vertelt zoon Robert Ellsberg, uitgever in New York. 'Veel mensen weten niet wat hij te vertellen heeft over kernwapens, maar zien hem vooral als heroïsche klokkenluider uit het verleden. Dat frustrleert hem wel. Mensen beseffen niet waarom hij de Pentagon Papers ooit heeft gelekt. En ook niet waarom president Nixon hem zo gevaarlijk vond. Dat heeft alles te maken met het geheime dreigement van Nixon om kernwapens in te zetten in Vietnam, in 1961.'

Op de economiefaculteit in Harvard was Daniel Ellsberg (1931) vooral bezig met speltheorie en besluitvorming in tijden van crisis. Voor het leger was dit een cruciaal vakgebied, met het steeds heter worden van de Koude Oorlog. Nadat hij een paar jaar had gediend bij de marine en als commandant in 1956 betrokken was bij de Suezcrisis, kreeg hij de kans om te promoveren op militaire besluitvorming bij een adviesorgaan voor de luchtmacht, de RAND Corporation. Hier kreeg hij toegang tot top secret-stukken om de besluitvorming rond kernwapens te onderzoeken. 'Ik geloofde toen nog de leugen dat de Sovjet-Unie veel meer kernraketten had dan wij', vertelde hij eens. 'We dachten allemaal dat afschrikking de eerste prioriteit was voor de veiligheid van ons en die van de wereld.' Om besluitvorming beter te kunnen analyseren, kreeg hij in de loop der jaren toegang tot steeds geheimere stukken. 'Ik verzamelde een lading afschuwelijke kennis die de rest van mijn leven zou kleuren.'

In 1961 moest hij als adviseur van het ministerie van Buitenlandse Zaken het concept van de operationele richtlijnen voor een kernoorlog schrijven voor de legerleiding. Het was de aanleiding om namens de president de beruchte vraag over het aantal doden te stellen. Een jaar later zat hij in twee van de drie werkgroepen die permanent de National Security Council adviseerden tijdens de Cubacrisis, toen de Russen kernkoppen wilden plaatsen in Cuba en de Amerikanen dreigden met een invasie. De wereld kwam nooit zo dicht bij een kernoorlog. De grootste kans op fouten lag niet bij de president, ontdekte Ellsberg achteraf, maar bij

lagere rangen aan wie besluitvorming was gedelegeerd. Beide presidenten waren vastberaden om géén kernoorlog te beginnen, en toch ontsnapten beide landen in de stress van het conflict op een haar na aan het indrukken van de knop door een commandant in het veld.

In Vietnam ontdekte hij bij de soldaten aan het front al snel de hopeloosheid en de zinloosheid van deze oorlog. Hij kwam dieper in de morele problemen toen hij meeschreef aan een ministerieel onderzoek en zo ontdekte dat vier presidenten achter elkaar de sovjets in het geheim hadden gedreigd met escalatie in Vietnam. Inclusief een kernaanval. Hij werkte met veiligheidsadviseur Henry Kissinger en zag al snel dat de regering-Nixon gewoon doorging met deze hopeloze en leugenachtige strategie.

Intussen ontmoette Ellsberg dappere jongemannen die bereid waren om de gevangenis in te gaan voor hun keuze om dienst te weigeren. Op hun aanraden ging hij Gandhi, King en Thoreau lezen, over geweldloos verzet. Hij besloot dat hij niet langer kon doorgaan en nam de cruciale beslissing om in het geheim de zeventuizend pagina's van het ministeriële Vietnamonderzoek te kopiëren, in de overtuiging dat dat hem de rest van zijn leven achter de tralies zou brengen. In 1970 lekte hij het hele onderzoek naar een senator, maar die durfde er niets mee te doen. In 1971, toen zijn regering ook Laos was binnengevallen, ging hij een stap verder en lekte de documenten naar The New York Times. Dit verhaal is verfilmd door Steven Spielberg in The Post. De krant werd echter direct door de rechter gemuilkorfd, waarop Ellsberg zich genoodzaakt zag om het document naar negentien kranten tegelijk te verspreiden. Eindelijk kwam het nieuws naar buiten: onze regering weet al jaren dat we niet kunnen winnen in Vietnam, maar blijft kanonnenvlees sturen. Het leidde tot een grote golf van burgerlijke ongehoorzaamheid en vormde het begin van het einde. In 1973 trok het Congres het budget voor de oorlog in en twee jaar later was de oorlog voorbij.

Inmiddels was de jacht op Ellsberg geopend. Hij vluchtte voor de FBI, werd na twee weken gearresteerd en kreeg een strafeis van 115 jaar. Maar Nixon ging over de schreef bij zijn jacht op deze 'son of a bitch' met illegaal afluisteren, inbraak en zelfs een poging om hem 'uit te

schakelen'. Samen met zijn criminele acties tegen de Democratische Partij in het Watergate Hotel werd dit het begin van zijn val. In 1974 trad Nixon af, de rechtszaak tegen Daniel Ellsberg werd gestaakt.

Vanaf dat moment ging Ellsberg zich volledig wijden aan het onderzoeken van overheidsleugens en het steunen van klokkenluiders. In 2004 nog richtte hij het TruthTelling Project op om mensen te steunen die leugens van hogerhand aan de kaak willen stellen. Voor hem was het zonneklaar dat veel kwalijk beleid en illegale militaire acties mogelijk waren doordat de president en andere hoge functionarissen konden weggomen met liegen en manipuleren. Zijn jarenlange onderzoek naar de Vietnamoorlog bundelde hij in 2002 in zijn boek *Secrets*. In 2006 kreeg hij voor zijn werk de prestigieuze Right to Livelihood Award.

Zijn allerbelangrijkste missie werd echter nucleaire ontwapening. Hij zat namelijk met een enorm geheim waar bijna niemand van afwist, tot zes jaar geleden, toen hij zijn verhaal deed in een nieuw boek, *The Doomsday Machine*. Tijdens de hele Vietnamoorlog had geen enkele journalist of aanklager hem deze ene vraag gesteld: wat heb je nog meer gekopieerd? De waarheid was: de beroemde Pentagon Papers waren maar een deel van wat hij had gestolen. Dozen vol vertrouwelijke informatie over nucleaire strategie, onderzoeken, notities, gespreksverslagen en oude nucleaire aanvalsplannen had hij bij zijn broer verstopt. Omdat de FBI actief aan het jagen was, en deze documenten hem zeker levenslang achter de tralies zouden brengen, verstopte de broer de documenten in een grote afvalberg. En dat bleek een grote fout, want op een treurige zomerdag brak er een tropische storm uit en een grote modderstroom vaagde een deel van de grond weg waar de dozen in waren verstopt. Tot zijn grote frustratie kon Ellsberg zijn kennis over het kernwapenbeleid jarenlang niet met documenten onderbouwen.

Hij deed academisch onderzoek naar kernwapenbeleid, hield lezingen en deed mee aan demonstraties bij nucleaire testlocaties. Bij meer dan tachtig daarvan werd hij gearresteerd. 'Ik probeerde de rechtszaken te gebruiken om het publiek en de aanklagers te informeren over het beleid waartegen we protesteerden.'

Veel bewijzen zaten verstopt in verloren gegane documenten. Door onderzoek van journalisten en academici kwamen veel in de loop van de decennia alsnog naar buiten. Het lukte steeds beter om aan te tonen dat het kernwapenbeleid gestoeld is op misleiding. En zo kon hij in *The Doomsday Machine* alsnog zijn verhaal onderbouwen. Deze boodschap wil hij nu, nu hij echt aan het eind van zijn leven is gekomen, heel graag nog één keer uitleggen, want door de oorlog in Oekraïne zijn we weer terug bij af.

Daniel Ellsberg, thuis in Kensington Californië, 14 maart

‘De oorlog in Oekraïne is pure winst voor de mensen die de Navo nieuw leven wilden inblazen’, begint Ellsberg somber. ‘De Russische vijand is namelijk onmisbaar voor de Navo. De mooie woorden van Gorbatsjov,

“vriendschap van Lissabon tot Vladivostok”, zijn door Amerikaanse leiders al twintig, dertig jaar getorpedeerd. Ze hebben Poetin gedemoniseerd, en Poetin heeft op zijn beurt dat beeld waargemaakt. Er is nu zo veel bitterheid in Oekraïne, het is moeilijk in te zien hoe dat nog kan verdwijnen. De wapenhandelaren spinnen er garen bij. Voor hen maakt het niet eens uit wie er wint.’ En dit staat nog los van het probleem dat we met de huidige vijandschap wel kunnen fluiten naar internationaal klimaatbeleid. ‘Het is echt een illusie dat we nog tot vermindering van broeikasgassen kunnen komen.’

Het is duidelijk dat Poetin hier de agressor is, zegt Ellsberg. Hij heeft geen behoefte om te doen alsof het allemaal aan het Westen ligt wat er in Oekraïne gebeurt. ‘Maar het Amerikaanse track record is echt niet beter. De VS hebben in Irak één tot anderhalf miljoen mensen gedood, alleen nog de directe doden. Dat is vijf keer meer dan in Oekraïne tot nu toe. Het aantal vluchtelingen is vergelijkbaar. Mensen zeggen dat Rusland een ongekende agressie laat zien. Agressie is het zeker, maar ongekend? Poetin zou voor het Internationaal Strafhof geslept moeten worden, als dat kon, maar Bush ook. Ik zie geen verschil.’

Het gevaarlijkste aan dit conflict is de nucleaire spierballentaal waarvan Poetin zich nu bedient, vindt Ellsberg. Hij is uit het Start-verdrag gestapt, het enige overgebleven kernwapenverdrag. ‘Dat is heel erg. Maar het is natuurlijk geen verrassing. Het nucleaire risico is groter dan we ooit hebben gezien sinds de Cubacrisis.’

Als Oekraïne met westerse hulp de Krim zou heroveren, is er volgens Daniel Ellsberg een grote kans dat Poetin zijn tactische kernwapens daadwerkelijk gaat inzetten. ‘Misschien twee of drie. In de ogen van veel Russen is dan namelijk Russisch grondgebied in gevaar. Poetin zal onze reactie willen testen. Dan zijn er twee scenario’s. Eén: de wereld stopt met vechten en gaat met hem onderhandelen, op zijn voorwaarden, en dat betekent het accepteren van de inlijving van de Donbas en de Krim.’ Dat zou dramatisch zijn, omdat het zal leiden tot een enorme nucleaire proliferatie. ‘Als blijkt dat een “beperkte” nucleaire oorlog mogelijk is, wordt dat een heel aantrekkelijke strategie voor de dertig, veertig landen die dat ook wel zouden willen kunnen.’

Het andere scenario is nog veel dramatischer. ‘Het kan leiden tot een totale oorlog van het Westen tegen Rusland, en dat kan een kernoorlog worden.’ Het is een apocalyptisch beeld. Een kernoorlog, zegt Ellsberg, leidt namelijk niet alleen tot directe doden in Rusland en het Westen. ‘Sinds 1983 weten wetenschappers dat de explosies zullen leiden tot vuurstormen boven steden, waardoor grote hoeveelheden as en rook de stratosfeer in worden gespoten, die daar jarenlang het zonlicht zullen blokkeren doordat ze niet weg kunnen regenen.’ Het is dus niet de nucleaire fall-out, maar een ‘nucleaire winter’ die ervoor zorgt dat er geen oogsten meer zijn. Modellen laten zien dat maar een paar procent van de mensen het zal overleven.

‘We moeten opstaan en zeggen dat dit ontoelaatbaar is. Het is ontoelaatbaar dat Poetin dreigt met kernwapens. Maar het is ook ontoelaatbaar dat wij ditzelfde doen! Waar Poetin mee dreigt, daar dreigen wij al zeventig jaar mee. En Nederland doet daaraan mee door kernwapens te accepteren op zijn grondgebied. Het is immoreel en dwaas.’

‘Oekraïne en Taiwan willen helpen in hun strijd tegen autoritaire regimes is roekeloos’

Hier spreekt niet zomaar een pacifist, maar een topspecialist op het vlak van speltheorie en militaire strategie, die de Amerikaanse legerleiding in crisissituaties heeft geadviseerd. Zijn analyse is als volgt: ‘Ons kernwapenbeleid is gestoeld op de capaciteit om een kernoorlog te winnen. Om te kunnen dreigen met een first strike, dat is een aanval die zo overweldigend is dat je de tegenaanval beperkt tot aanvaardbaar niveau, dus “slechts” tien tot twintig miljoen Amerikaanse doden. De logica hiervan is dat we met die overmacht kunnen dreigen met first use, het gebruik van een kernwapen in een kleiner politiek conflict. In de jaren tachtig zijn duizenden kernwapens ontmanteld, maar dit beleid staat nog recht overeind.’

Het grote publiek denkt dat we kernwapens niet gebruiken, maar dat is een grote misvatting. ‘We gebruiken die kernwapens wél, op de manier

waarop je een pistool gebruikt, namelijk om zonder schieten je zin te krijgen. Ik kan tientallen voorbeelden noemen waarin we op deze manier onze kernwapens hebben ingezet, vaak met succes. Tegen de Russen, in de Berlijn crisis, de Koreacrisis, de Suezcrisis. Tegen Iran, tegen Noord-Korea. Maar denk ook aan de Amerikaanse nucleaire paraplu boven Europa, een vriendelijkheid die de VS economisch en politiek veel winst oplevert. Het recht op first use geeft ons macht in de wereld. Maar mensen beseffen niet welke dreiging daarachter ligt. Het is schandalig dat Nederland hieraan meedoet. Door kernwapens te huisvesten geven jullie voeding aan de leugen dat een first strike een optie is.'

Maar we hebben die wapens toch ook klaarliggen om te kunnen dreigen met een tegenreactie, mochten de Russen in de verleiding komen? Dat is toch het hele idee achter ons afschrikkingsbeleid? Ellsberg stuurt direct een helder antwoord als ik hem deze tegenwerping mail: 'Er is absoluut GEEN KANS dat de tactische kernwapens in Nederland – en ook die in België, Italië, Duitsland en Turkije – een totale of beperkte first strike van Rusland zouden overleven en gebruikt zouden kunnen worden. Er zijn maar twee opties: of ze worden binnen een paar minuten vernietigd door Russische raketten, of ze worden direct gelanceerd en gebruikt. Dat geldt zowel voor raketssystemen op de grond als voor de F35's die we aan Nederland en andere landen hebben verkocht. Ze zijn enkel en alleen nuttig voor een preventieve of pre-emptive first strike.'

Dit is een Doomsday Machine, zegt Ellsberg, een term uit de film Dr. Strangelove van Stanley Kubrick, over een Russische machine die automatisch de wereld verwoest als Amerika een aanval zou plegen. De machine wordt in de film per ongeluk geactiveerd. 'Toen ik in 1964 uit de bioscoop kwam, zei ik: dit was geen fictie, dit was een documentaire. Kubrick had de term van een wetenschapper die bij de RAND Corporation werkte, die dit juist zo had genoemd om aan te tonen waarom we nooit aan zo'n machine mogen werken. Maar ondertussen waren wij, en later Rusland, werkelijk bezig om een machine te bouwen die op scherp staat om de wereld te verwoesten. In essentie is daar nog niets aan veranderd. We willen de Russen de baas zijn door te dreigen met collectieve zelfmoord.'

Duizenden kernwapens staan op hair-trigger alert, gericht op Russische doelen en commandocentra, grotendeels in steden, weet Ellsberg. De officiële verklaring is altijd geweest dat we een Russische first strike moeten kunnen beantwoorden en daarmee een Russische eerste aanval moeten afschrikken. 'Maar dat is een bewuste misleiding. Het is nooit het primaire doel geweest van onze plannen en voorbereidingen. Het doel was altijd om de schade te beperken van een Russische reactie op onze first strike. Wij willen namelijk geloofwaardig kunnen dreigen met de inzet van een kernwapen om daarmee onze zin te krijgen in kleinere, regionale conflicten.'

Als het waar was dat we alleen kernwapens nodig hebben voor de afschrikking, om een Russische first strike te voorkomen, dan zouden we genoeg hebben aan een paar onderzeeërs. Die kunnen bijna niet uitgeschakeld worden. 'Dat is ook de logica achter het beleid van Engeland, dat alleen een paar Trident-onderzeeërs heeft met een beperkt aantal kernkoppen. Ook voor China was een relatief beperkte afschrikkingmacht altijd genoeg.'

Na ons videogesprek spreekt Ellsberg nog een lang betoog in om zijn analyse historisch te staven. 'De Navo behoudt zich al vele decennialang het recht voor om als eerste kernwapens te gebruiken. Dit first use-beleid vormt de kern van onze nucleaire strategie. Eigenlijk is het voor het eerst dat we worden geconfronteerd met een tegenstander die hetzelfde dreigement uit, namelijk als eerste een kernwapen inzetten. Poetin confronteert ons met de kwaadaardigheid van ons eigen beleid.'

De meeste Amerikanen realiseren zich dit niet. 'Ze zijn zo naïef om te vergeten dat in de eerste jaren van het nucleaire tijdperk het monopolie op kernwapens bij ons lag. Die wapens konden dus niet bedoeld zijn om terug te slaan, want niemand had ze. In 1952, toen Rusland er ongeveer twintig had, hadden wij er al duizend, allemaal gericht op steden.'

De Amerikaanse wapens waren bedoeld als afschrikking tegen een conventionele Russische aanval op Europa. 'De Russen hadden conventioneel gezien een groot overwicht. Wij beloofden de Russen dat

we als eerste kernwapens zouden inzetten als zij West-Berlijn of een andere bevriende staat zouden aanvallen.’

Na een aantal jaren haalden de Russen de achterstand in, en dat is zo gebleven tot de dag van vandaag. Een preventieve aanval om hun arsenaal uit te schakelen is onmogelijk. ‘Dat kan niet. Je kunt hun raketsilo’s vernietigen, maar er blijven nog genoeg onderzeeërs over. En Rusland heeft net als wij de autoriteit gedelegeerd, ook lagere rangen hebben lanceercodes. Dus zelfs als we de commandostructuur uitschakelen, kunnen ze terugslaan. Het raketsysteem is deels geautomatiseerd, dus bij een aanval op Moskou kunnen er vanzelf kernwapens gelanceerd worden.’

In zijn boek beschrijft Ellsberg veiligheidsrisico’s, technische en menselijke fouten die in zijn tijd voorkwamen en die nog altijd kunnen voorkomen. Totale kernoorlog is een accident waiting to happen. Maar er is niemand die er iets aan verandert. ‘Ons Congres heeft nog nooit serieus geprobeerd om de geheime details en cijfers over onze strategie, onze doelen en onze kernkoppen boven tafel te krijgen en die te vergelijken met de wetenschappelijke modellen over de nucleaire winter.’ Hij doet een dringende oproep aan mensen die in staat zijn de wereld wakker te schudden: ‘Doe het anders dan ik. Ik heb altijd diepe spijt gevoeld dat ik de uitgebreide documentatie die ik een halve eeuw geleden had niet openbaar heb gemaakt aan het Congres, het Amerikaanse publiek en de wereld. Mensen die in staat zijn om de wereld te waarschuwen voor roekeloze, geheime plannen moeten hiervan leren. Doe het beter. Wacht niet tot het moment dat je niet meer bij de documenten kunt. En wacht niet tot de smoking gun van onze roekeloze nucleaire dreigingen zichtbaar is in de vorm van een paddenstoelwolk.’

Ellsberg pleit overigens niet voor een volledige eenzijdige ontwapening. Een beperkte afschrikkingsmacht, zegt hij, zou je in de huidige omstandigheden enigszins legitiem kunnen noemen. ‘Maar we moeten de grootste stress eraf halen. En daar is een heel eenvoudige manier voor, zonder aan afschrikking in te boeten. Wij kunnen namelijk eenzijdig besluiten om onze kwetsbare intercontinentale ballistische raketten op

land te ontmantelen, onze ICBM's, die continu op hair-trigger alert staan, klaar voor lancering binnen enkele minuten zodra er een waarschuwing binnenkomt. Daarmee zouden we in één klap de doelen wegnemen van heel veel Russische raketten die op hun beurt op scherp staan om onze raketinstallaties uit te schakelen. We zouden de risico's op overhaaste beslissingen veel kleiner maken. We zouden nog steeds kunnen dreigen met vergelding, met onze onderzeeërs. Eén of een paar onderzeeërs zijn genoeg, zoals ook Engeland redeneert. En we zouden het defensiebudget in één klap halveren.'

Het is een visie waar Daniel Ellsberg niet alleen in staat. 'Al decennialang pleiten mensen hiervoor. De laatste jaren nog voormalig minister van Defensie Perry en generaal Cartwright, voormalig hoofd van het Strategisch Commando. We hebben ze niet nodig, ze zijn gevaarlijk en we moeten verklaren dat we nooit een kernoorlog zullen beginnen, is hun boodschap. No first use. Maar op Washington hebben deze oproepen nul effect.'

Er zijn zelfs presidenten die no first use erdoor wilden krijgen. Zonder resultaat. 'Het wordt altijd tegengehouden. Sterker nog: de ICBM's worden op dit moment allemaal vernieuwd en gemoderniseerd. Omdat onze Europese en Aziatische vrienden ons anders niet meer nodig hebben. Omdat we dan onze unieke positie zouden verliezen, die ons zo veel handel en industrie oplevert. Ook Joe Biden heeft gezegd dat hij no first use wil uitroepen. Ik weet dat hij het niet gaat doen. Omdat hij de dreiging van first use nodig heeft om Taiwan te beschermen. Zowel de Democraten als de Republikeinen graven zich juist in om Taiwan. Ze zouden meteen roepen dat hij de Chinezen uitnodigt om Taiwan in te nemen.'

Af en toe komt Daniel Ellsberg nog naar buiten met geheime documenten. Vorig jaar nog toonde hij aan dat Washington in 1958 werkelijk bereid was tot een first strike als China eilandjes voor de Chinese kust zou innemen. Dreigen met de vernietiging van heel de wereld – of een groot deel ervan, volgens de kennis van toen – was op verschillende momenten in de geschiedenis werkelijk het Amerikaanse beleid. 'Nu willen sommige mensen in de regering dat nog steeds, om

Taiwan te verdedigen! Maar tegelijkertijd zijn ze actief bezig met het verstevigen van de positie van Taiwan ten opzichte van China, en zetten we stappen naar een volledige erkenning van Taiwans onafhankelijkheid.'

Het klinkt vreedzaam en democratisch om landen als Oekraïne en Taiwan te helpen in hun strijd tegen autoritaire regimes. 'Maar het is een roekeloze politiek.' China is dan wel zowat de enige kernwapenmacht in de wereld die altijd no first use heeft aangehouden. 'Maar – en dat is iets wat bijna niemand weet – ze hebben nooit gezegd dat deze verklaring ook voor Taiwan geldt. Voor hen is Taiwan deel van hun grondgebied, dus dit zien ze als burgeroorlog en dan geldt hun no first use-belofte niet.'

De Oekraïense president Zelensky smeekt het Westen al heel lang om een no fly zone en om hulp met het terugveroveren van de Donbas en de Krim. 'Ik acht de kans zeer waarschijnlijk dat Poetin zijn dreigement dan waarmaakt en tactische kernwapens inzet', zegt Ellsberg. 'We moeten niet doen wat Hillary Clinton en Lindsey Graham en veel anderen willen dat we doen. We moeten ons niet laten verleiden om direct betrokken te raken.' Niet dat Poetin enig recht heeft om dit te doen. 'Het is roekeloos van hem om die wapens in te zetten voor de Krim of de Donbas of voor wat dan ook. Het zou kwaadaardig zijn. Maar misschien gaat hij het doen, net zoals een Amerikaanse president dat zou hebben gedaan om Cuba niet te "verliezen", als we Kennedy niet hadden gehad.'

Dat komt dus neer op toegeven aan een dictator? 'Ja. We geven toe dat de ander te machtig is. Zoals Poetin dat ook doet door Polen niet aan te vallen. Supermachten hebben de macht om de wereld te bedreigen met vernietiging.' En de kans bestaat, zeker in de hitte van een conflict, dat dat dreigement wordt uitgevoerd. Het is krankzinnig en immoreel, welk nobel doel je ook maar voor ogen hebt. 'Wij zijn verplicht om heel ver bij dat risico uit de buurt te blijven. En daarom moeten we de Russen niet bij dat punt brengen en daarnaast blijven pleiten voor een no first use-verklaring van onze kant. Van de Amerikanen zal het niet komen. Die willen hun vrienden niet verraden en hun positie niet opgeven. Maar

ieder ander Navo-land zou zo'n pleidooi nu kunnen houden, zonder veiligheid in te leveren.'

Dit is de boodschap die Ellsberg heel graag zou willen achterlaten in de laatste weken van zijn leven. Het is zijn hoop dat de daden van Poetin ons wakker zullen schudden. Als we het first use-beleid van de Navo zouden afvallen, creëren we namelijk een geheel nieuwe situatie. 'Dan krijgen we voor het eerst de vrijheid om onze mensen en de wereld te vertellen wat kernoorlog werkelijk betekent. Waar die wapens werkelijk voor zijn gemaakt.'

En wat er van de stratosfeer, onze akkers en onze eigen families zal overblijven als die wapens op een dag werkelijk worden gelanceerd, doordat we te ver zijn gegaan met onze eigen 'dwaze, immorele, roekeloze' bluf.